

Taboř

1945 - V LETU JUNAKOV - 1965

„NAŠ DOM“ v San Justu bo 10. oktobra letos slavil svojo 9. obletnico

Ob tej priložnosti bodo dali člani narodov izza železne zavese poudarka proslavi, katere geslo je:

„V LETU JUNAKOV“

S svojim obiskom te proslave bomo zopet enkrat potrdili naše skupno protikomunistični prepričanje

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov — TABOR je last in vestnik Zveze D. S. P. B. Tabor. — Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič. Urejuje uredniški odbor, odgovorni urednik: Adolf Škrjanc, za lastništvo: Ivan Korošec, upravnik: Vencelj Dolenc

TABOR es órgano de la Confederación Tabor de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina

TABOR is the voice of the Confederation Tabor of the United Slovene Anticomunists

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 851.546

NAROČNINA: Južna Amerika 300 pesov odn. enakovrednost v dolarju. U. S. A. in Kanada 2.50 dolarja letno; Anglija in Avstralija 1 funt šterling; evropske države 2 dolarja

Naročnino pošiljajte na naslov upravnika: Vencelj Dolenc, R. O. de Uruguay 2651, San Justo, Pcia. de Buenos Aires, Argentina

Vse dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, Villa Ballester FNGBM, Pcia. de Buenos Aires, Argentina

VSEBINA: Prava pot — Za zgodovino: Tone Gorše: Udarni bataljon VS — Florijan Slak: Naš umik in naša usoda — Za slovensko zavetišče — Dr. Stanko Kociper: Odprto pismo dr. Tinetu Debeljaku ob dvajsetletnici naše narodne žaloigre — Stane Pleško: V senci Dolomitov — Mladike zorijo: Dr. Niko Suvajdžić-Rupnik — Iz društev — Franc Mejač: Ne potvarjajmo resnice — Za mladino: Dolenjski fant: Solze na Matjažovem grobu — Za beležnico — Iz pisem — Na uredniški mizi — Invalidski fond — Tiskovni sklad

Tabor

Z orožjem v mlade čvrste
roke;
sovrag beži povsod.

(Domobranska pesem)

Št. (No.) 10

BUENOS AIRES

1965

PRAVA POT

Izbrali smo pravo pot. Vsak dan, ki piše zgodovino, nas potrjuje.

Ni druge možnosti. — Položeno je v našo žitnost. V izročilo. V kulturo. V vero. V zgodovino. V vse, kar iz nas dela — narod.

Nujno je tako. — Položeno je v naš značaj. V dušo. V razvoj. V vse, kar iz nas dela — ljudi.

Zakaj komunizem je največja prevara narodov.

Zakaj komunizem je najhujše nasilje nad ljudmi.

Vsak dan, ki piše zgodovino, to potrjuje. — Na družabnem, gospodarskem, političnem, kulturnem področju. Povsod.

— — —

Človek je bil ustvarjen in je rojen svobodno bitje. Svobodna bitja se lahko združujejo samo v svobodno družbo. Svobodni ljudje so za svobodne narode.

Zato komunizem po naravni nuji degenerira. Degeneracija pa je propast. Smrt.

— — —

Zato smo izbrali pravo pot. Vsak dan, ki piše zgodovino, nas potrjuje.

Okolnost, v kakršni je stopil komunizem pred nas, zaradi prvobitnosti problema ne šteje. Za Rupnikovo slovensko domobranstvo, ki je problem takoj pravilno razumelo, okoliščina že takrat ni štela.

Pot je bila prava. Ker je prava. Ker smo ustvarjeni in rojeni svebedni ljudje. Svobodni ljudje za svoboden narod.

— — —

Pot je prava. Ne samo za nas. Za vse svobodne ljudi.

Vsak dan, ki piše zgodovino, nas potrjuje. Ker smo na usodnem križišču vsemu človeštvu pokazali smer:

BOG — NAROD — DOMOVINA

UDARNI BATALJON VS

Z zanimanjem sem prebral prispevek o začetkih protikomunističnega odpora na Dobrovi pri Ljubljani. Tako je bilo.

Dopolnil bi samo, da je poleg skupin, ki jih omenja pisec, doprinesel veliki delež za uspešnost borb predvsem premični udarni bataljon Vaških straž, ki je bil nastanjen v meščanski šoli v Mostah, kjer je bila pozneje, za časa domobranstva, častniška in podčastniška šola.

Bil je popolnoma oborožen s puškami in lahкими strojnícami. Vojaki so nosili rjave uniforme z modrimi beretkami. Sestavljale so ga razne dolenjske posadke VS od D. M. v Polju do Trebnjega; dolenjska proga — razen kočevske. (Prilagam tri slike.)

Vod udarnega bataljona VS z meščanske šole v Mostah na Krvavi peči zgodnje pomladi leta 1943

Izvidnica premičnega bataljona VS z meščanske šole v Mostah na Samotorici dne 15. februarja 1943

Pri ofenzivah je bil ta bataljon vedno na čelu ter z resno vojaško disciplino vedno in povsod odlično opravil svojo vojaško dolžnost.

Njegov ustanovitelj je bil aktivni planinski stotnik jugoslovanske vojske Albin Cerkvenik. Bil je mož na svojem mestu, ki so ga vojaki spoštovali in cenili; sposoben, zvit, diplomat, neustrašen, pošten in časten. Tako je tudi kot pravi, svobodoljubni Slovenec in protikomunist v izvrševanju svoje

častne vojaške dolžnosti dal za svoj narod največ, kar je imel. Ob samih prvih organizacijskih začetkih Rupnikovega slovenskega domobranstva je na čelu svojih vojakov junaško in častno padel nad Igom. V slavo zgodovine ga je pospremila hvaležnost njegovih vojakov in domovine.

Njegov naslednik je postal Viktor Berlot, ki se je nekaj časa z bataljonom udeleževal pohodov; potem pa se mu je iz nam neznanih razlogov začel vedno bolj odtujevati, tako da je ta udarna skupina brez vsakega svojega vodstva ostala v sklopu alpinskega polka vse do italijanske kapitulacije dne 8. septembra 1943.

Udarnemu bataljonu VS in njegovim junaškim borcem čast in slava!

Tone Gorše

FLORIJAN SLAK

NAŠ UMIK IN NAŠA USODA

(Nadaljevanje)

Prišli smo na položaj v vas Kaplja v Rožni dolini. Vas leži ob železniški progi, kjer vlak že ni vozil teden dni. V vasi je še bilo nekaj Nemcev, med njimi mlad Celovčan (Nemec), ki je samo premišljeval, kako bi prišel preko Drave in domov. In drugi Slovenec iz Štajerske (avstrijske), ki se je bal le za našo usodo. Imel je popolnoma prav!

12. maja je odšel vod v patroljo in se srečal s partizani v limuzini. V kratki borbi so vsi štirje oficirji padli, avto pa je končal v plamenih.

Ljudje so molčali in se držali v hišah. Šele proti večeru, ko je naša pesem oživela sredi vasi, so drli iz hiš: „Kranjci pojejo...“

Senzacija, da ji ni para na svetu. Slovenec še poje, torej še živi. Pesem nas je takoj zbližala.

„Še tisto dajte Stoji, stoji Ljubljanca,“ je ves solzan od veselja jecel starček, živeč v edinem upanju, da bo njegov rod ostal sloven-

ski. (Tega dne so odhajali preko dravskega mostu srbski dobrovoljci okrog 6000 mož. O tej številki se je govorilo tedaj; če popolnoma odgovarja resnici, mi ni znano; — op. F. S.)

13. maja. Nedelja. Pri jutranji maši smo šli na kor.

„Imate kaj slovenskih pesmi?“ smo vprašali starega organista.

Iz nekih skrivnih predalov je izvlekel nekaj pesmi kot npr. Zmagala si, Devica slavna, Ko v jasnem pasu primiglja...

Ubogemu starčku so se tresle roke in solze so se mu vsule iz oči. Še nam se je nekaj nabiralo v grlu. Celo stari župnik (Nemec iz rajha) se je po maši vrnil v cerkev, da posluša slovenske pesmi, katere še nikoli ni slišal. Ljudje niso hoteli iz cerkve, dokler je donela naša pesem.

Posebno nam je padlo v oči, da je bilo v cerkvi zelo malo ljudi; in še tisti so bili stari. Vprašal sem

vaščana o tej stvari. Mož mi je odgovoril: „Vi Kranjci tega ne razumete. V tukajšnjih cerkvah ne veljajo besede: Pojdite in učite vse narode! Tu velja: Učite in germanizirajte!“

Popoldne smo zapustili Kapljo. Kar cela procesija vaščanov nas je spremljala iz vasi.

„Ostanite pri nas! Čemu odhajate? Boste prišli nazaj?“

Ljudje so jokali ob našem odhodu.

„Pridemo nazaj,“ smo jim obljubljali.

Da, skoraj vsi so šli nazaj; le nekaj zelo redkih izjem nas ni šlo in samo mi živimo.

Odšli so nazaj. Tam nedaleč od Kaplje so drveli kamijoni v spremstvu tankov, iz katerih se je režal „zaveznik“, nad njim pa je bedel duh atlantske karte z vsemi frazami o svobodi in demokraciji.

Šli smo preko dravskega mostu. Angleži so se spogledovali, ko so videli angleško orožje, ki smo ga zaplenili partizanom.

Takoj za mostom je kot strela iz jasnega padlo povelje: „Odložite vse orožje...!“

Ob cesti je ležal velik kup orožja, na katerega smo še mi odložili svojega. Molče smo se spogledali; govorili nismo dosti.

Po vijugasti cesti smo nadaljevali pot. Nad nami je na bregu stala vas s cerkvijo z dvema zvonikoma — Žihpolje (nemško: Maria Rain).

Trenutek nato se je pripeljal z nasprotni strani oborožen partizan na kolesu. Sam svojim očem nisem mogel verjeti, da je res. Ako ne bi tako na vražje pripekalo sonce, bi mislil, da sanjam. Takoj za njim so se pripeljali rdeči oficirji v limuzini. Ošabno so sedeli, kot bi nas izzivali,

češ, pogledjte nas. Tovariši so se vsekakor počutili varne ob koloni razoroženih domobrančev in pod zaščito oboroženih zavezniških tankov.

Prvo dejansko srečanje z Angleži je v nas razblinilo vse naše veliko anglofilstvo.

Takoj, ko smo odložili orožje, so se ob cesti stoječi Angleži začeli spuščati v našo kolono in kot poklicni gangsterji kradli z rok ure, prstane in celo nalivna peresa.

Mlad žužemberčan je zagodel: „Sedaj šele začnem razumevati, kako je to mogoče, da so se Angleži znašli v partizanski družini; saj niso nič boljši od njih...“

Vso pot sem zastoj spraševal za edinice, v katerih so bili še ostali štirje bratje. Šele med Žihpoljami in Kotmaro vesjo (Maria Rain in Köttmannsdorf) sem dognal da je preš nami 4. domobranski jurišni bataljon (Šentvidski).

Hitel sem naprej in res našel brata z istim vprašanjem: „Kje so še ostali trije?“

Nekdo je vedel povedati, da je kočevski bataljon že spredaj; torej mora biti eden že pred nami. O novomeški skupini ni vedel nihče nihče. In dva brata sta bila tam doli.

Po kratkem nadaljevanju poti smo zagledali pred seboj ravnino, na kateri je bilo morje ljudi. Toda tok se ni ustavil; morje ljudi se je širilo na ravnini kot deroča voda, ki ji zmanjkuje struge. — **Vetrinje!**

14. maja sem našel oba brata. V vsej nesreči smo bili le veseli; vsaj trije smo skupaj.

Začela se je pregrupacija enot, vežbanje in straža. Okrog taborišča so bili partizani in Angleži. Odití iz taborišča je bil pravi samomor.

Propaganda je bila na višku in tako fantastična, da še danes ne mo-

rem pozabiti. Pregrupacija čet, bataljonov in polkov je bila tolikšna, da skoro ni bilo mogoče vedeti, kam pripadamo.

Kljub temu, da smo se imenovali „Slovenska narodna vojska“, se je stalno govorilo o Njegovem Veličanstvu Kralju Petru II. in njegovi vladi, kot da nas bo ona rešila. Vse je bilo v jugoslovanskem duhu. Le kdo je tedaj vedel, da je Tito kralja izigral in da je njegova vlada že davno prej priznala Tita! Pa da je tedaj Franc Snoj, slovenski minister v londonski vladi — nekateri trdijo, da je imel sina domobranca — bil minister v prvi komunistični vladi v Ljubljani! Kdor je vedel za resnični položaj, je pač molčal, če se ni sprl s pametjo.

Pri vsem tem ne morem mimo dejstva, da je bilo v Vetrinju nedoma toliko oficirjev. V četi smo imeli kar štiri. Od kje so se vzeli tako številni? Ves čas na terenu smo imeli samo enega oficirja, dočim so vode vodili podnadniki in desetine borci brez čina. Ali so bili v štabu v Ljubljani tako potrebni „činovniki“, da jih ni bilo mogoče dobiti za teren?

Ne kaj se je tudi slišalo o nekem oficirskem uporu v Ljubljani proti generalu Rupniku. Vsekakor bi nas to zanimalo, če bi se kdo od poznavalcev razmer oglasil. Kako je moglo priti do oficirskega upora? Zakaj niso bili gospodje oficirji že davno poslani na teren, kamor so spadali in kjer bi jim politične muhe kaj hitro izletele iz glave, vojska pa bi dobila kvalificirane ljudi! Ako pa to ni bilo mogoče, zakaj niso dobili činov tisti „nekvalificirani“ borci, ki so dejansko vodili borbo? Ti so jih tisočkrat zaslužili in so jim dejan-

sko tudi pripadali. Podoficirji, vodniki, kateri so bili na čelu svojih fantov celo revolucijo, so se morali umakniti s svojega položaja tistim, ki dejansko niso storili drugega, kot da so oblekli uniformo z epoletami. Prepričan sem, da je bila to največja moralna klofuta, kar so jih borci kdaj koli dobili.

Mobilizacija

V Vetrinju je bila razglašena splošna mobilizacija. Po razglasitvi mobilizacije se nam je pridružilo še nekaj mladoletnih fantov. Kakšen smisel je imela ta mobilizacija, bi nam lahko opisali gospodje, ki so jo razglasili. Do danes v vsem pisanju o vetrinjskih dogodkih, kar sem jih videl v emigrantskem časopisju, nisem še slišal ničesar o mobilizaciji. Imel sem občutek — in prav tako o pisanju o poteku revolucije —, da so to pisali ljudje, kateri položaja niso poznali, ali ga pa niso hoteli poznati v objektivni luči.

Nekateri „zgodovinarji“ so ugotovili — kot nekak poklon komunističnim morilecem, da je od ca. 12.000 vrnjenih domobrancev bilo izpuščenih nekaj sto mladoletnih. To odgovarja baje statistiki; toda še daleč ne resnici. Vendar še nikjer nisem videl napisano, da je bila večina izpuščenih mladoletnih „domobrancev“ — vetrinjskih mobilizirancev, kateri niso nikoli imeli orožja v rokah, dočim so resnične mladoletne domobrnce prav tako pobili.

Osebo jih poznam več. Med njimi je bil tudi Prpar Edvard, invalid brez desne roke v zapestju z Dobrave pri Dobrničju, tedaj star 16 let. Bog mi je priča, da ni nikoli izstrelil enega samega naboja na partizane.

Prav tako je tudi res, da so od-delili rdeči mladoletne domobrance od ostalih in da so za njih čakali odločitve domačih krajevnih odborov (domačih občin). Po prihodu zastopnikov k. l. o. so tudi mladoletne naložili na kamijone; nazaj pa so pripeljali samo krvavo obleko. Izpuščeni mladoletni so ostali živi le po zaslugi manj krvoločnih komunistov, dočim za pomorjene mladoletne domobrance odgovarjajo ljudje iz tedanjih „ljudskih“ odborov.

Hrane ni bilo. „Komora“ naše čete je bila z večino drugih razbita po partizanskem topništvu pred Tržičem. Z njo vred je ostala seveda tudi vsa hrana. Nekateri čete so imele toliko sreče, da so jo rešile; in to je bila naša edina hrana.

Bilo je kot v internaciji. Zjutraj črna voda, kar so imenovali „kava“, opoldan zajemalka tople vode, v kateri so kot smeti plavala zrna pretrgane pšenice. Če je v kotel še kaj „brenila“ mula ali konj, je bila že prava pojedina. Zvečer zopet — voda. O kruhu ni bilo govora. Pitne vode ni bilo; pač pa so Angleži pripravili prekuhano vodo, katera je bila nezadostna in vedno topla. Morali smo uporabljati umazano vodo iz poleg ležečih mlak.

Nezadostna hrana, pokvarjena voda, vročina, celodnevno vežbanje, mimohodi ob generalu Krenerju. Izmučeni smo bili dokraja, noge so se nam tresle od slabosti, pred očmi se nam je delala tema, nekateri gospodje, katerih nismo nikoli videli na terenu, pa so nam radi govorili o „jugoslovanski“ disciplini, kot da bi nam hoteli povedati: „Kaj pa vi paglavci veste, kaj je vojska, ko še niste služili kralja!“

Da bo mera še bolj polna, se je temu pridružila še bolezen. Imenovali smo jo: „Aleksander marš“! Zasilna stranišča (v zemljo izkopane luknje, ograjene z vejami) so imele stalne goste.

Tudi v takem položaju smo morali vežbati za poslednji pohod...

Od časa do časa smo imeli senzacijo. V taborišče se je priklatil kakšen rdeči agent in začel propagirati. Toda tovariš ni prišel na pravo mesto. Že je kdo zavpil: „Poglej ga hudiča rdečega...“ Ljudje so drli skupaj in tovariš je začel bežati. Ljudje za njim; vsakdo mu je želel položiti pest na glavo. Pridrveli so Angleži na jeep-u, pograbili tovariša za vrat, brenili v zadnjico in pod stražo odpeljali iz taborišča. To je bilo zopet kot nalašč; odlična kost za propagando: Angleži so z nami!

Ob sončnem vremenu je še šlo. Strehe ni bilo nobene. Najbolj srečni so prinesli s seboj šotore in jih postavili. Civilno prebivalstvo in domobraneci so si pač morali iskati streho sami; smrekove veje ter lubje iz bližnjega gozda. Ležali smo na golih tleh in najbolj srečni so imeli še smrekove veje za žimnice. Vse je šlo; toda kadar je začelo deževati in voda teči pod hrbet, je bilo vse prej kot prijetno. Tisti, ki so preživeli internacijo na Rabu (v italijanskem koncentracijskem taborišču na otoku Rabu je v osmih mesecih leta 1942—43 pomrla polovica internirancev od glada) so trdili, da ne bi bilo treba osem mesecev, pa bi tudi iz Vetrinja — kot na Rabu — kot drva naložene mrliče vozili na pokopališče.

Proti koncu smo začeli dobivati dnevno nekaj koščkov prepečenca. To je bila zopet kost za propagando.

Premični bataljon VS z meščanske šole v Mostah pod konec zime leta 1943

Vsa tista „angleška“ hrana pa je izhajala iz bivših nemških vojaških skladišč.

Pri delitvi hrane je prišlo do prepira med srbskimi dobrovoljci in Slovenci. Slovenci so šli klicat generala Krenerja. Gospod general je bil znan kot človek, ki najprvo nahruli, potem odloči, nikoli pa ne vpraša za povod. Po njegovem odhodu so se Srbi pritoževali, čemu je bilo treba klicati generala, ko bi sami lahko uredili; samo malo več strpnosti bi bilo treba. Navzoči domobranec, ki mi je o tem pripovedoval, je trdil, da so prepir izzvali Slovenci popolnoma po nepotrebnem.

17. maja. Vročina je dušila. Po nebu so se zbirali črni oblaki. Proti poldnevu se je vsula toča in za njo dež. Šotor je začel puščati vodo, čim se ga je kdo dotaknil. Od strani je začela dreti vanj voda. Da na zorani njivi ni bilo Bog ve kako trdo, se

samo po sebi razume. Vajeni trde usode se nismo pritoževali.

Na binkoštni ponedeljek, **21. maja**, je bila sv. maša na prostem. Kako krasen je bil pogled na to sinje morje ljudi, na zadnji zbor domobranske vojske pred njeno izdajo in — pokoljem! Tega dne so prišle še manjše skupine domobrancev, četnikov in ustašev z orožjem v Celovec, kjer so ga šele oddale.

22. maja se je raznesla novica: partizani se morajo umakniti na staro jugoslovansko mejo. Tedaj je baje že prišlo do trenja med Titom in Angleži zaradi Trsta. Preveliki optimisti so bili tisti, ki so upali na spopad, kar bi bila naša rešitev. Naravno smo pričakovali, da bodo Trst, Gorica in Koroška prišli pod Jugoslavijo, češ: to je gotovo uredila begunska vlada v emigraciji.

(Sledi)

ZA SLOVENSKO ZAVETIŠČE

Buenos Aires, 23. avgusta 1965.

Cenjeni gospod inženir!

Prijetno nas je iznenadil v reviji Tabor poziv za osnovanje azila oziroma starostnega zavetišča. Po dvajsetih letih zdomstva in skoro 17-letnega bivanja večine slovenskih beguncev v Argentini bo gotovo ta velika socialna zamisel pri vseh Slovencih v Argentini, brez razlike politične pripadnosti, svetovnih nazorov pogledov na naše notranje slovenske razmere, našla ugođen odmev. Prepričani smo, da se bo načrt v najkrajšem času izvršil, saj je potreba po taki ustanovi več kot preča. Starost z vsami svojimi težavami in bridkostmi prihaja v vedno večji meri med slovenske protikomunistične borce in idejne demokratične pristaše, ko mnogi nimajo niti svojcev niti zadostnih sredstev za najskromnejše življenje. Pa tudi v narodnem pogledu je ustanovitev azila uvaževanja vredna, saj je nujno, da stari slovenski ljudje v medsebojni družbi preživijo svoj starostni čas, ter si tako lajšajo poslednje dni svojega življenja, medtem ko v tujih zavetiščih med tužci uživajo večkrat v bedi in pomanjkanju tuje socialne ustanove le kot tužci, navadno brez bratskega srca, pravega socialnega čuta in pravega razumevanja za nujne potrebe v dejanski samoti in zapuščeniosti.

Strnimo torej vsi svoje moči in prizadevanja, da se socialna zamisel za stare in onemogle čimprej uresniči! Naj ne bo nobenega Slovenca med nami, ki ne bi takoj po svojih močeh z denarnimi sredstvi pomagal uresničiti idealno zamišljeno ustanovo.

Sprejmite Vi, gospod inženir, kakor vsi člani Vaše organizacije za plemenito zamisel zahvalo in priznanje ter lepe pozdrave.

Viktor Gliha

Rudolf Wagner

NAŠIM MRTVIM JUNAKOM BOMO IZKAZALI NAJVEČJO ČAST S TEM, DA NE BOMO NIKDAR, NIKJER IN OB NOBENI PRILOŽNOSTI NEHALI DELATI ZA TO, ZA KAR SO ONI DALI SVOJA ŽIVLJENJA. KER SO NAM ZASLEPLJENCI ODVZELI OROŽJE, KO JE BIL ŠE ČAS, DA BI V DRUŽBI SVOBODNIH NARODOV DOKONČNO UNIČILI KRVAVO GOLAZEN ŠE PREDEN SE JE RAZLEZLA PREKO CELIN, MORAMO MRAVLJE, BODIMO TERMITI, KI NIKDAR NE NEHAJO GLODATI ZIDOVJA KRVAVE RDEČE TRDNJAVE, DOKLER SE NE BO ZRUSILA! SPREMENITI TAKTIKO IN NAČIN BORBE! — BODIMO MARLJIVE

Odperto pismo dr. Tinetu Debeljaku ob dvajsetletnici naše narodne žaloigre

Dragi prijatelj Tine!

Ob dvajsetletnici naše narodne žaloigre smo slovenski zdomci v Argentini brez ozira na poglede, ki nas mogoče ločijo v interpretacijah — v bistvu problema nikoli! —, dokazali zrelost, ki je še en svetel vzgled več, katerega smo mi mali dali velikim narodom. Redke izjeme brezupnega zaplotništva, iz katerega se tudi ob tej priložnosti niso izkopali, tega dejstva ne morejo zabrisati.

Iz tisočev dokazov, ki so jih s svojim zadržanjem dali možje, žene in celo mladina, kateri je naša žaloigra časovno in čustveno oddaljena, navajam samo tri, ker po prepričevalni sili kipijo iz splošnosti veličastne afirmacije naše zrelosti.

Prof. Alojzij Geržinič je v brošuri Zedinjene Slovenije „Pred 1400... pred 20 leti“ dal ne samo tujejezičnemu velikemu svetu mojstrski primer znanstvenega ekscerpta, ampak predvsem nam samim vzorec zgodovinskega koncepta, ki je že rezultat dejstev brez čustvenih ali celo interesnih primesi.

Predsednik Slovenske kulturne akcije v zamejstvu Ruda Jurčec nas je v Glasu (L. XII., št. 10, 11) z zaključki, zbranimi v razmišljanju „Nismo sinovi sodbe...“, prav po cankarjansko postavil pred ogledalo možato, značajno razgaljene resnice.

Niko Jeločnik in Branko Rozman sta s svojo odrsko balado „Obsojen sem bil“ in z mladino, ki jo je izvajala v nabito polni dvorani, katera menda ne zaostaja za našim „Unionom“ v Ljubljani, navzlic nekaterim nerodnim spodrslijajem neustrašeno dreznila v kosmato vest sveta, ki šele po 20 letih in samo zaradi načetih interesov začenja resnično razumevati, kar je nam bilo jasno že takrat — brez ozira na okolnosti, v kakršnih je stopilo pred nas.

Ko sem torej zagledal debeli naslov Tvojega prispevka „Po dvajsetih letih“ v Svobodni Sloveniji (10. 6. 1965), ki bi morala biti naš najbolj reprezentativni list v zamejstvu, sem nestrpno pričakoval, da bom prebral nekaj, kar zaradi podpisa znanstvenika, ki sem mu vedno in ob vsaki priložnosti s ponosom iskrenega prijatelja priznaval veljavo in sloves tudi preko ozkih slovenskih meja, ne bo samo primer analitične objektivnosti, ampak še celo ne bo dalo povoda za kakršnokoli polemiko v trenutku naše ponosne žalosti.

Spomnil sem se najinega razgovora ob izidu prvega romana iz mojega cikla „In svet se vrtil naprej...“ Takrat si mi dejal, da naj bi jaz bil pozvan, da najslavnejšo dobo naše zgodovine obdelam literarno. Ti pa jo boš prikazal z znanstveno analizo zgodovinarja.

Zato mi po vsem, kar je iz Tebe naredilo mojega literarnega mentorja, pa še celo po vsem, kar so predvsem dolga prva, najtežja leta našega zdomstva tu v Argentini spletla med nama v čisto človeških odnosih, moraš verjeti, da mi ni lahko pisati to pismo.

Mogoče je za moderni svet to že nerentabilna sentimentalnost in donkilotstvo. Toda zame, ki mi nisi v majhni meri pomagal oblikovati značaja tudi Ti, so stvari, preko katerih ne morejo tudi odnosi največjega prijateljstva. Te iste stvari so me tudi iz mojega intimnega literarnega področja zadnja leta vrgla na obale, na katerih nisem imel nikdar želje pristati...

Čim bolj sem se namreč poglobljal v Tvoja razmišljanja, tem bolj sem moral prihajati do prepričanja, da si zgodovinskega znanstvenega analitika zamenjal za efekte tistih Tebi nikdar doraslih piscev, ki hočejo za vsako ceno — tudi za ceno miru v slovenski zamejski skupnosti — vzdržati privlačno že zdavnaj in povsod preživelo politično modo.

Zato Ti težkega srca pišem to pismo.

—:—

Ko po 20 letih v članku z znanstveno resnostjo postavljaš tezo, da zgodovina za oceno tiste naše dobe „ne bo jemala slovenskih razmer samih zase, ampak v sklopu vse tedanje svetovne politike“, se Ti brez pridržka pridružujem. Ne odkrivaš pa s tem nič novega, originalnega. To tezo sem že pred več kot dvajsetimi leti postavil tudi jaz v svojih zloglasnih govorih. Če boš torej kedaj kot znanstvenik pisal resno zgodovino in ne priložnostnih člankov, boš iz njih moral pobrati predvsem te in druge slične premise, ne pa samo moje „protichurchillske izpade“, ki niso predstavljali bistva in vsebine mojih govorov, ampak so bili samo logična napoved tega, kar je potem ta politični genij kaj kmalu moral obžalovati kot svojo zmoto. Med ljudmi, ki trezno proučujejo naše medrevolucionarne dogodke in njihove akterje, boš namreč težko, zelo težko našel koga, ki bi Ti resno verjel, da so moji „protichurchillski izpadi“ le količkaj vplivali na razvoj, žigar sadove smo zdomci te dni po ogromni večini obhajali z dostojanstveno zrelostjo velikega naroda. Kvečjemu lahko služijo samo kot eden izmed dobrodošliih izgovorov za popolen polom naših zastopnikov za časa vojne v inozemstvu.

Če je torej Tvoja za 20 let zakasnela teza pravilna, ne bodo vzdržali znanstvene analize Tvoji zaključki v tem članku. Danes, ko so fronte zažrtane že z vso jasnostjo, ni več mogoče dajati našim medrevolucionarnim dogodkom takšne interpretacije, kot jo daješ Ti.

Pridružuješ se namreč tistim povsem nestrokovnim, samo strankarsko-politično zainteresiranim piscem, ki po eni strani kar histerično dopovedujejo sicer pravilen zaključek, da je pri nas šlo za revolucijo, ki so jo komunisti pač sprožili za časa okupacije, ker je drugače ne bi mogli, po drugi strani pa že dvajset let skušajo zvrčati krivdo za polom napačno postavljenega koncepta na činilce in dejstva, ki bi jih mogoče — pa ne

nujno! — lahko jemali v račun, če bi mi bili ena izmed vojujočih se strank v smislu meddržavnega vojnega prava.

Tudi dejstvo, da so zavezniki priznali Tita in mu s tem po pravni kontinuiteti položaja, ki ga je ustvarila kraljevina Jugoslavija z vstopom v vojno, dali pravni položaj vojujoče se stranke po meddržavnem vojno-pravnem tolmačenju, ne upravičuje takšnega zaključka. S tistim trenutkom smo mi kvečjemu iz protirevolucionarjev že pred več kot dvajsetimi leti postali — revolucionarji in s tem po nujnosti zgodovinskega razvoja — „naj se to sliši še tako paradoksnost — žeprav ob strani nemškega vojaka, tudi branilci angleškega imperija“, kakor sem že takrat pribil v svojem zloglasnem „protichurchillskem izpadu“.

Vsi Tvoji primeri o „captatio benevolentiae“ zmagovalcev, katere apliciraš na naše razmere iz tuje literature in okoliščin, ki ne dopuščajo nikakšne primerjave z našimi prilikami, so torej zgrešeni. Saj na nekem mestu sam praviš, da je bil „položaj v Sloveniji drugačen od vseh teh“. Je samo obžalovanja vredno, da za pisanje naše zgodovine ne uporabljaš našega izvirnega gradiva, ki bi Te po znanstveni analizi, za katero imaš vse predpogoje, pripeljalo do vse drugačnih zaključkov.

To pismo kajpak ni primerno poprišče, kjer bi lahko razčistila to vprašanje. Po drugi strani bi pa vdrla na področje meddržavnega prava in prakse, kar ne bi zahtevalo samo veliko prostora, ampak predvsem tudi predhodno strokovno podkovanost.

—:—

Ustaviti se pa moram vsaj pri nekaterih logičnih zaključkih in zgodovinskih dejstvih.

V uvodnih primerjalnih reminiscencah pravilno praviš, da je bila že od takrat, ko so zavezniki sklenili, „da se odvzame pomoč Mihajloviću in prenese na Tita itd... **diplomatsko odločena naša usoda**“.

Če je ta ugotovitev pravilna — in to je, ker so jo potrdili dogodki in tudi naš položaj minulih let —, so bili samo nelogični in zato v danih razmerah življenjsko nevarni vsi ukrepi, temelječi na zasanjani, nerealni, utopični veri v možnost, „da spet pridemo do izhodne točke: da bomo stali tudi z domobranstvom tam, kjer smo bili leta 1941: na strani zahodnih zaveznikov“. V to namreč Ti v svojem članku vgoščaš višek in cilj naporov naših politikov, združenih v Narodnem odboru.

Prav tu pa leži jedro vse naše tragike. Odkar je bil diplomatsko priznan Tito, za katerim je stal tako močan zaveznik, kot so bili takrat Sovjeti, so bili pri nas vsi naporji za „captatio benevolentiae“ bodočih zmagovalcev ne samo jalovo izgubljanje časa in nekoristno demoraliziranje sil, ampak življenjsko nevarne, nemogoče hazardne špekulacije na račun ne samo tisočev domobrancev, ampak naroda sploh. To je dokazal Vetrinjš.

Na tisto izhodno točko se namreč po priznanju Tita s Sovjeti za hrbtom ni bilo mogoče povrniti več!

Tudi ne brez zloglasne domobranske prisega. — Mihajlovičevi četniki je niso položili, ko so ga zavezniki zapustili.

Tudi ne brez protichurchillskih izpadov. — Mihajlovič, ki je bil kot legendarni vodja prve evropske resistance vse kaj drugega kot neki anonimni Kociper iz Rupnikovega „Kindergartena“, jih ni zagrešil, ko so ga zavezniki zamenjali za Tita.

Tudi ne brez Rupnika. — Mihajlovič ni verjel v nemško zmago, ko so ga zavezniki že izdali.

Na tisto izhodno točko se po priznanju Tita pod sovjetsko zaščito ni bilo mogoče povrniti več — tudi ne z Narodnim odborom, ne s samim Mihajlovičem, pa celo ne s samim kraljem, ki mu je Churchill tudi, kakor ugotavljaš, „postavil ultimatum in ta je klonil in postavil Šubašića nazaj ter s tem Tita...“

Ti pravilno postavljaš, kar smo mi že pred dvajsetimi leti trdili. (Moj prvi domobranski govor 10. oktobra 1943 je imel naslov „Biti ali ne biti“.) Praviš namreč: „Slovenci smo imeli samo en cilj, da se **biološko ohranimo**“, kljub temu, da smo „od vsega začetka ‘vedeli’, kdo bo zmagal“. — Ta naš cilj je bil moralno, pravno in politično neoporečen.

Zakaj smo ga potem prav pod konec vojne, ko je bil najbolj pereč, zamenjali, oziroma obtežili z drugimi, povrhu še razkrajalnimi cilji? — Prav pod konec vojne je bilo bolj nujno kot kedaj koli samo eno: **Kako biološko ohraniti tisoče domobrancev in drugih protikomunistov?!**

Prav v tem je bila naša nesreča, da naši politiki niso stremeli samo in izključno k temu cilju, ampak so po vseh ostalih nebitvenih, enotno vzdrušje vsenarodne discipline zastrupljujočih naporih naredili še „3. maja časten poizkus, kako v zadnjem trenutku usmeriti domobrance v tok demokratične zunanje svetovne politike in postaviti Slovenijo tudi stvarno na zavezniško stran“, kakor pišeš.

Samo za dejstvo, ki ga pribiješ z besedami, da „bo že samo zaradi tega, ker je 3. maj proglasil državo Slovenijo, ta skupščina, zbrana še na revolucionarni način v Ljubljani pod okupacijo, ostala zgodovinsko pomembna“, je bila tragično previsoka cena 12.000 domobrancev, ki jih je Narodni odbor zaradi „prevelikega zaupanja v gentlemanstvo Angležev“, kakor Ti praviš, čez drn in strn, brez vsakršnega predhodnega jamstva poslal preko Ljubelja — in to ne z „Rupnikovim imenom na čelu, ki ni nečastno za Slovence, ima pa svoj zvok pri zahodnih zaveznikih...“ — Tudi država Slovenija je namreč ostala po priznanju Tita kot poglavarja Jugoslavije — tragična utopija!

—————::—————

Zgodovine ne pišejo hipotetične možnosti, ampak izvršena dejstva!
Zato Ti kot strokovnjak ne moreš, politiki, ki so ga odstranili tudi

s poveljstva domobranstva, ko predaja politične oblasti že ni bila več vprašanje, pa nimajo pravice, hipotetično namigovati, kaj bi bilo, če bi general Rupnik obdržal poveljstvo nad vojsko vsaj do trenutka, ko bi politiki pri zaveznikih ugotovili, kakšno stališče so mislili zavzeti do nas. To jim je general Rupnik namreč jasno in nedvorno predložil na sestanku pri škofu dne 28. aprila 1945.

Na nekem mestu svojega članka praviš: „Kot vemo, je bil tedaj že viden razdor med zavezniki samimi, kar pa se tiče Jugoslavije, pa še posebej.“

Samo v tej zvezi, nikakor pa ne v zvezi s Tvojim nakazovanjem, da je tudi general Rupnik utopično verjel v separatni mir na zapadu in takojšnji skupni udar po boljševikih (kakor veš, Ti je med drugim pri meni na razpolago tudi „Slovenec“, ki je dobesedno prinesel moj radijski govor na to temo), zabeležim sledeče dejstvo:

V noči od 7. na 8. april 1945 se je general Rupnik sestal v svojem stanovanju v vladni palači s pomočnikom Draže Mihajlovića **generalom Damjanovičem**, poveljnikom hrvatske armije JV v D **generalom Parcem**, načelnikom štaba srbskega dobrovoljskega korpusa **podpolkovnikom Tata-lovičem** i dr. Na tem sestanku je bilo dogovorjeno, vplivati na generala Dražo Mihajlovića, da se tudi on s svojimi odredi premakne v Slovenijo, kjer so že bili Jevdjevičevi in Djujičevi četniki ter srbski dobrovoljci. Če bi bilo potrebno zaradi Hrvatov, bi se naj ta premik izvršil tudi z event. pomočjo nemških čet. General Rupnik je po tem sklepu že preizkusil teren pri Nemcih.

Tisto noč je namreč bila v Rupnikovem stanovanju v vladni palači dogovorjena skupna akcija vseh nacionalnih sil, pomnoženih z odlično opremljenimi ruskimi enotami gen. Vlasova. Ta skupen nastop nacionalnih sil naj bi v odločilnem spopadu preprečil vdor komunističnih drhali proti Trstu in držal odprto pot za evakuacijo protikomunističnega prebivalstva proti Italiji.

Če se danes nekateri trudijo dokazati, da so ti gospodje Rupnika „basamarili“ in potem po Ljubljani zares uganjali politično „strategijo“, kajpak ni njegova krivda. Tudi ni Rupnikova krivda, da je general Damjanović dne 29. aprila 1945 ob 18.30 izdal strogo zaupno povelje, po katerem so se četniki na lastno pest „prebacili“ iz tega področja preko Soče, in da so v Ljubljani realne vojaške priprave zadušili utopični politični manevri.

Edini ruski oddelki so ostali zvesti do konca; do mere, da so ruski fantje, bivši komsomolci, do zadnjega kot psi zvesto čuvali prvega med slovenskimi protikomunisti — generala Rupnika — pred lastnimi ljudmi...

Bi ta akcija bila kronana z uspehom? — Ne vem. Nikdo ne ve; čeprav ni mogoče zanikati težav, ki so takoj nastopile med Titom in Angleži okrog Trsta in katerih rezultat je končno postala izguba tega mogočnega srednje-

evropskega pristanišče za Jugoslavijo... — Toda prav tako ji neuspeha nikdo a priori ne more zanikati!

Ni pa mogoče proti vetrinjski tragediji postaviti tako enostavne alternative, kot so jo postavljali zadnja leta nekateri očitno zainteresirani, nestrokovni pisci in ustvarjalci „javnega mnenja“, katerim si se najbrž v prenatljenju sedaj pridružil tudi Ti z nakazovanjem, da na stvari itak ne bi dejansko ničesar spremenilo, če bi se domobranci spustili v akcijo, ki „bi bila za vojsko brezupna borba, toda — herojska smrt“ in da je bilo sploh neumno misliti na „bele partizane“.

Pri tem so ali sami tako naivni, ali pa računajo z naivnostjo bralcev, da ne bodo vprašali, če sta to bili edini dve možnosti, ki jih je že iz prve svetovne vojne poznani strateg in taktik Rupnik vzel v račun, in pa, da lahkoverni bralci ne bodo razumeli, da je o njih general Rupnik govoril vedno le kot o skrajnih, lahko bi rekli romantičnih možnostih, ko bi vsi drugi načrti izpodelteli.

Tako je general Rupnik za slučaj, da politiki pri zaveznikih ne bi uspeli v naš prid, mislil tudi na to, kako bi domobrance v majhnih, v civilne obleke preoblečenih skupinah pošiljal k zaveznikom, ki jim kot civilnim beguncem najbrž ne bi odrekli meddržavnopravno zaščitenegega političnega azila.

Kajpak je pri tem napravil tudi svoj verjetnostni račun žrtev, brez katerih seveda ne bi šlo, med katere pa je na prvem mestu štel tudi sebe, kakor je pozneje s svojim zadržanjem v mesecih pred izročitvijo tudi dokazal.

Med drugim si sam videl pri meni tudi dokument, kako je general Rupnik, ki naj bi tudi po Tvoje do konca verjel v nemško zmago, imel v načrtu umik — brez Nemcev...

S poenostavljanjem alternative padaš tudi v protislovje, ki si ga Ti kot resen pisec, in še manj kot zgodovinar, ne moreš dovoliti. — Po eni strani namreč kategorično priznavaš, da so gen. Rupniku tudi politiki „priznavali njegovo delo za odlično vojsko“, kar lahko pomeni samo to, da je bil v svoji stroki usposobljen, po drugi strani pa s poenostavljanjem vetrinjske alternative hočeš dokazati, da naj bi bil poleg politične tudi v svoji vojaški stroki nesposoben...

Pa tudi če ostanem zvest Tvojemu razvijanju misli, bi bil v primeru, da bi domobrance pod Rupnikovim poveljstvom do konca ~~zadela~~ — „herojska smrt“, moralni in zgodovinski učinek vse drugačen kot vetrinjska tragedija. Domobranci z Rupnikom na čelu bi v tem primeru padli kot slovenski špartanci na mrtvi straži krščanskega zapada in opravičili zgodovinsko izročilo svojih dedov, ki so padali na obzidju taborov pred naskoki turškega imperializma.

Toda vse to so hipoteze. Zgodovine pa ne pišejo hipoteze, ampak izvršena dejstva.

Izvršena dejstva pa so, da je Narodni odbor odstranil generala Rupnika tudi s poveljniškega položaja vojske, postavil svoje poveljstvo ter prevzel oblast, slovenske domobrance brez vsakršnega predhodnega jamstva skupaj z Nemci — da, celó z nemško pomočjo! — odpeljal na Koroško, po Tvoje „z demokratsko obliko stopil pred zahodne zaveznike“ in jim jih „dal na razpolago za osvajanje od komunizma od zunaj...“

Ti na nekem drugem mestu prihajaš do zaključka: „Ne obsojamo nikogar. Zmotiti se je človeško.“

Ta Tvoj zaključek bi jaz uporabil na tem mestu.

Toda Tvoja zmeta, ki je zahtevala 12.000 najboljših mladih slovenskih življenj, ni opravičila za valjenje krivde zanje na pokojnega prezidenta-mučenca, ki je storil vse, da do te zmote ne bi prišlo! Še manj je seveda opravičilo za blatenje pokojnika s karierizmom, zaradi katerega naj bi celo zamenjal vero svojih očetov, za laži, klevete, izmišljotine, potvorbe in množico drugih krivic minulih dvajset let — dokler struna ni počila in je bilo potreba začeti postavljati stvari, pa s tem tudi odgovornosti na svoje mesto...

Tu pa trčim ob stvari, katere zaradi spredaj ugotovljenih dejstev sicer nimajo za zgodovino vetrinjske tragedije nikakšnega pomena, pa jih zavoljo posebnih odnosov med nama ne morem preskočiti. Ti odnosi so Ti namreč nudili priložnost vpogleda pa celó tudi soudeležbe pri zadevah, ki jih javnost na splošno ni mogla poznati in je zato bila spričo samo na zunaj vidnih Rupnikovih nastopov izročena na milost in nemilost zainteresiranih ustvarjalcev javnega mnenja in kalilev odnosov.

Te okolnosti, ki naj bi bile po načinu Tvoje aplikacije vzročno odgovorne za našo žalost, dosledno postavljaš kot obrambno antitezo povsod, kjer naletiš na dejstva, na katerih je Narodni odbor spodrsnil v zmoto.

Kljub najrazličnejšim variantam jih je mogoče zgostiti v štiri:

1. Praviš, da je Narodni odbor uvidel nujnost, da „slovenska vojska... na noben način ne sme ostati v sklopu nemške SS!, ko se bliskoma bliža nemški poraz“.

Kot znanstvenik, ki naj strokovno piše zgodovino naše najbolj žalostne, pa tudi najbolj junaške in najsvetlejše dobe, bi moral sicer razpolagati tudi z drugim gradivom; samo kot resen kronist pa moraš poznati vsaj posebno številko „Slovenskega Domobranstva“, ki je izšla 2. maja in naznanila „urbi et orbi“, da je gen. Leon Rupnik v noči od 1. na 2. maj 1945 ne samo rešil slovensko domobranstvo iz „sklopa nemške SS!“, ampak prevzel dejansko neodvisno, samostojno vrhovno poveljstvo nad njim. — Toda, ko ga je rešil iz „sklopa nemške SS!“, mu je slovenski Narodni odbor najprej dvakrat poslal na vrat nahujskane oficirje iz varne ljubljanske garnizije,

potem ga pa v noči 3. maja 1945 tudi **odstavil** in tako preprečil, da bi general Rupnik lahko danes nosil pred zgodovino odgovornost za to, kar bi se poslej z domobranstvom pač zgodilo...

Če boš Ti — ali kdorkoli — kedaj pisal resno zgodovino „slovenske narodne vojske“, boš torej moral priznati, da je med ostalim bil **general Leon Rupnik tudi njen ustanovitelj**; če ne že zaradi tega, ker je po prvi tragični zmoti političnih strategov v Grčaricah in na Turjaku iz razbitih in zbeganih ostankov žrtvovanih idealistov s svojo „kolaboracijo“ priklical v življenje naš zgodovinski ponos, naše dično slovensko domobranstvo, pa vsaj zaradi tega, kar je uspel v noči 1.-2. 5. 1945 — pred „revolucionarno skupščino“ slovenskih politikov dne 3. 5. 1945 na Taboru.

2. Na drugem mestu v pojasnilo odnosov med generalom Rupnikom in politiki, in kateri odnosi naj bi bili soodgovorni za tragični razvoj dogodkov, praviš: „Niso bili politiki proti generalu Rupniku, dasi bi ne mogel trditi, da ni bil general Rupnik proti politikom, kar je večkrat jasno povedal.“

Kot kronist boš moral prebrati vso poplavo nekomunističnih podzemeljskih publikacij, ki so ustvarjale slovensko „javno mnenje“ med revolucijo za časa naše okupacije. — Politiki ne morejo tajiti vsaj idejnega sorodstva in celó lastništva teh publikacij.

Ko boš prebral vse to, boš šele lahko postavil tako kategorično trditev, kot je zgoščena v zgornjem Tvojem stavku. Če boš to storil — to moraš, če hočeš izreči svojo objektivno podprto sodbo —, boš seveda moral priti do drugečnega zaključka.

Ko se še nismo povsem izkopal iz strahu in zmede, ki ju je povzročila prva tragična zmeta političnih strategov v Grčaricah in na Turjaku, in ko je general Rupnik v naivnosti poštenjaka še zatrdno verjel, da bo pri svojem „žrtju dr... za ta narod“ lahko računal, da mu ne bodo grenili „pojedini“ še tisti, v katerih imenu je med ostalim septembrske dni 1943 pred njim klečal pokojni svétnik **Karel Škulj**, so te publikacije že več kot zgovorno pokazale, kakšni so bili odnosi teh politikov do prezidenta.

V tej poplavi žaljivk do človeka, ki je za narod, med katerim so bili na prvem mestu že zaradi svoje notornosti politiki, zastavil tudi svojo čast, ni šlo za „captatio benevolentiae“ bodočih zmagovalcev!

Kakor boš lahko v teh publikacijah prebral, se je vse to že dogajalo, še preden je general Rupnik sploh imel priložnost, kjerkoli „jasno povedati, da je bil proti politikom...“

Iz lastnega doživetja pa Ti lahko postrežem s sledečim dejstvom.

Ko sem pripravil svoj prvi domobranski govor preko ljubljanskega radia dne 10. oktobra 1943 (!) pod naslovom „**Biti ali ne biti**“, mi je iz njega moj takratni šef na propagandnem odseku organizirajočega se domobranstva na tehnični srednji šoli **Lojze Ilija** — ki pa tega ni storil po lastni iniciativi! — črtal vse stavke, ki so se nanašali na generala Rupnika.

— Ko sva se z Lojzeto Ilijo na predvečer že ponoči vračala proti Kongresnemu trgu, sem ga pred domom visokošolk na Rimski cesti vprašala, zakaj to? Odgovoril mi je dobesedno: „Stranka je sklenila, da Rupnik ne samo da ne sme postati poveljnik domobranstva, ampak ga je treba od domobranstva čim bolj izolirati. Ko bodo namreč prišli Angleži, bodo priznali tistega, ki bo razpolagal z vojsko in držal javni red...“

Takrat generala Rupnika še nisem poznal. Imel sem ga samo v medlem spominu, ko so mi ga pokazali na Koroščevem pogrebu kot zastopnika dvora. Takrat tudi še sanjal nisem, da me bodo kedaj zaradi zaupanja, ki sem ga užival pri politikih, poslali v Rupnikov „Kindergarten“. Nisem torej imel še nikakšnih „čustvenih“ razlogov, da prezidenta „jemljem v zaščito“. Takrat sem bil povabljen samo še kot mlad idealist, ki je verjel v poštenost in čast, da izpostavim ime Prešernovega nagrajenca za Rupnikovo domobransko akcijo, katero je odobraval večina Slovencev, ki bi dali za maše, ker smo v položaju, v kakršnem smo se nahajali, našli človeka, ki bo za nas vse — verjel v nemško zmago. Sicer ga ne bi potrebovali!

Vsaj en dokaz pa nosiš tudi sam v svojem spominu. Pred pričami si že tu v Argentini povedal, da je dr. Miha Krek v Rimu vedel, da bodo Angleži Rupnika zopet aretirali in izročili, in da si preko Kreka to vedel tudi Ti. — Si kedaj pomislil, kaj bi za generala Rupnika pomenilo, če bi po razočaranju v Serviglianu prišel k njemu Ti, ki Te je poznal kot mojega mentorja in prijatelja in si kot tak sedel za njegovo mizo, ter mu prinesel vsaj opozorilo, če ne že pozdrav dr. Mihe Kreka? — Nočem postaviti vprašanja, kaj bi storil jaz, če bi se n. pr. za časa Rupnikove „protivnosti“ do politikov pod okupacijo tata Remec znašel v samo približno sličnem položaju, da ne govorim o grozni smrti, ki je takrat čakala tata Rupnika... Lahko pa Ti naložim častno nalogo, da pred slovensko zgodovino s človeško razumljivimi razlogi pojasniš to svoje zadržanje, predno boš za zgodovino zapustil zapisan dvom o Rupnikovih odnosih do politikov!

Kakšni so bili ti odnosi v resnici — ne na Kongresnem trgu! —, je prezident med drugim dokazal n. pr. tudi v slučaju g. Rudolfa Smersuja, ko so ga Nemci iskali. — Nekoč bodo to slovenski javnosti in zgodovini povedala pisma, ki sva jih takrat izmenjavala kot „Peter“ in „Pavel“. — Z g. Rudolfom Smersujem se zatrdno videvaš. Če bi se spomnila na tista pisma, bi tudi Ti najbrž nekoliko pomislil, predno si kot zgodovinar zapisal svoj dvom o Rupnikovih odnosih do politikov. G. Rudolf Smersu namreč takrat ni bil med našimi politikimi anonimni. Zame pa je bil — tata Remec...

Po drugi strani pa so ohranjeni dokazi o odnosih politikov do generala Rupnika, ki so šli celó preko naše skupne vsenarodne nesreče v Vetrinju in preko njegovega groba — od sramotne „posmrtnice“ v londonskem katoliškem listu „The Tablet“ pa vse do današnjih dni, vse do te ure... Samo nekaj — še davno ne vseh! — sem naštel v svojem „pamfletu“, ki

sem ga končno po skoraj devetnajstih letih po Rupnikovi mučniški smrti moral obelodaniti pod naslovom „Stvari na svoje mesto!“.

Po dvajsetih letih se je v zamejstvu ponovilo isto, kar se je dogajalo takrat, in za kar je pustil nekje zapisano Leopardi: „Ljudi ni sram, kadar žalijo. Sram jih je, kadar so žaljeni. Če torej hočemo, da bo žaljivce sram, nam ne preostane drugega, kot da jim žaljivke vrnemo!“

3. Pravilno ugotavljaš: „Narodnemu odboru bi bilo mogoče šteti v krivdo to, da se ni umaknil pravočasno v Italijo.“ — Takoj za pomišljajem pa to krivdo že opravičuješ s kategorično trditvijo, da so jo „zakrivali tisti, ki so zavlačevali rešitev krize“.

Zato je treba to vprašanje pojasniti z dejstvi, ki jih kot zgodovinar moraš ne samo poznati, ampak predvsem tudi upoštevati, kadar kuješ svoj veredikt:

a) Pokojni msgr. **Matija Škerbec** je vprašanje razgovora med prezidentom ter Narodnim odborom sprožil pri meni v kabinetu dne **23. aprila 1945** in general Rupnik je bil takoj ves navdušen za idejo, ki sva jo z dekanom „skuhala“. — Zakaj ni prišel kdo drugi že prej? — Dokler ta zamuda ne bo z dejstvi bolj pojasnjena, moramo verjeti tolmačenju, da po računih politikov navkljub „Krekovim navodilom iz inozemstva“ črnc prej dela še ni opravi, oziroma, da general Rupnik prej še ni potegnil kostanjev iz ognja...

b) Potlej je zopet minilo pet dni. Takrat so bili zaradi usodnosti dnevi dolgi, dolgi... Šele popoldne dne **28. aprila 1945** je škof **dr. Gregorij Rožman** v imenu politikov telefonično poklical generala Rupnika in ga povabil na sestanek z njimi pri sebi isti dan ob 4 popoldne. Prezident je odpovedal vse avdience in takoj pristal. — Zakaj škof ni klical prej?

c) Na tem sestanku je prav general Rupnik postavil osnovno zahtevo, da politiki takoj pošljejo zastopstvo k zaveznikom poizvedet, kakšno stališče le-ti mislijo zavzeti do nas spričo teheranskih in jaltskih dogovorov, vojsko pa med tem pustijo pri miru pod njegovim poveljstvom, ker se predaji politične oblasti itak še za trenutek ni upiral. — Zakaj tega niso storili?

č) Dne 29. aprila 1945 je prezident „vrtal luknjo“ pri generalu Rösenerju in mu lahko štejemo samo v veliko diplomatsko, taktično in politično sposobnost, da je tega v vsej nemški vojski poznanega vročekrvnega trmoglavca pripravil do tega, da je sploh bil pripravljen politike sprejeti — že takoj naslednji dan 30. aprila 1945. — Zakaj na ta sestanek z Rösenerjem politiki niso prišli z že izdelanimi, konkretnimi predlogi, da jih je moral šele nemški general na to opozoriti? — Saj so vendar morali vedeti, da tudi Rösener sam ni mogel ničesar odločiti, ampak je moral o vsem poročati Vrhovnemu komisarju v Trst in preko njega dobiti odločitev vlade. — Ali pa menda niso resno mslili, da se bo Rösener pred njimi sesedel in se jim takoj predal kot ujetnik?

d) Kadar govoriš o „zavlačevanju krize“ boš moral tudi raziskati, kaj je Narodni odbor delal ves dan 1. maja 1945 do opoldne dne 2. maja 1945, ko so šele prišli k prezidentu **dr. Jože Basaj**, **dr. Marijan Zajec** in **msgr. Matija Škerbec** in ko je šele bila napisana prva vsaj nekoliko konkretna spomenica, s katero se je Narodni odbor obrnil na generala Rössenerja. (Glej moj odgovor „Zgodovinske čenče“, Tabor 3-4, 1964.) — Tudi boš moral za zgodovino pojasniti priznanje pred še živečimi pričami, da si me isto noč dne 2. maja 1945, ko sem po prezidentovem nalogu povsod mrzlično iskal vsaj nekatere člane Narodnega odbora za razgovor o konkretni realizaciji tega, kar sta prosila dr. Joža Basaj in dr. Marijan Zajec v spomenici tega dne opoldne, nalašč vodil za nos, čeprav si vedel, kje je bil vsaj ravnatelj **Bogumil Remec**, ki je na sestanku pri škofu dne 28. aprila 1945 nastopil kot predstavnik tam zbranih politikov.

4. Ko si že porazdelil odgovornosti, si za zaključek svojega članka kot v olajševalno okolnost postavil generala Rupnika ob Churchillovo zgodovinsko zmoto in zapisal, da je še v Italiji izjavil svojemu in Tvojemu znanecu: „Moja napaka je bila, da sem verjel v nemško zmago.“

Čeprav se ne Tebi, ne nikomur, ki bo zgodovino pisal brez interesnih strasti, ne bo nikdar posrečilo dokazati, da bi bila Rupnikova ali kogarkoli vera v nemško zmago le za trohico sokriva naše vsenarodne žalostre, ki je kronala zmotno nastavljene račune naših politikov z Vetrinjem, Te kot resnega pisca vendarle moram opozoriti na nekaj dejstev.

O Rupnikovi veri v nemško zmago sem zelo na kratko zavzel stališče v odgovoru uredniku londonskega „Klica Triglava“ (št. 306, november 1964). Če je z ozirom na popolno nepomembnost za odgovornost pri vetrinjski tragediji o tem vprašanju sploh vredno izgubljeni besedi, poudarjam, da v „Klicu Triglava“ še zdaleka vseh stvari nisem postavil na mesto. Kot vir torej članek lahko mirne duše prezreš. Kot resen kronist in zgodovinar pa v tej zvezi ne smeš in ne boš mogel zamolčati vsaj tistih nekaj dejstev, na katera sem tam pokazal — navzlic vsej neakademčnosti sloga.

Kot mentorja in prijatelja Te imam v tej zvezi pravico opozoriti na resnost presojanja, pa še bolj pri izrekanju sodbe. Zato si na tem mestu in za sedaj dovoljujem postaviti samo sledečo paralelo.

„TABOR“ NI OPRODA NIKOMUR! „TABOR“ JE SVOBODNO GLASILO SVOBODNIH ZDRUŽENIH SLOVENSКИH PROTİKOMUNISTOV, KI NIKDAR NE BODO MOGLI POZABITI ŽRTVE SVOJИH MRTVIH DOMOBRAVANSKIИ HEROJEV! — ZAVEDAJTE SE TEGA! PODPIRAJTE GA Z REDNIM PLAČEVANJEM ČLANARINE IN Z DAROVI V TISKOVNI SKLAD!

Nihče ne more zanikati, da je pri težkem stanju, v katerem je tista strašna leta bil ves slovenski narod, položaj škofa Rožmana in njegove duhovščine bil še posebej težak. Kljub temu pa je povsem nemogoče primerjati položaj škofa Rožmana in njegove duhovščine s položajem generala Rupnika in njegovih domobrancev. — Škof Rožman in njegova duhovščina nista bila neposredno odvisna od nemške vojne politike.

In vendar je škof Rožman poleg drugih manifestacij za vso duhovščino podpisal **resolucijo z dne 23. junija 1944**, ki je bila soglasno sprejeta na protikomunističnem zborovanju slovenske duhovščine v Ljubljani od 12. do 16. junija 1944, in v katere 2. točki stoji zapisano: „Slovenska duhovščina je v smislu katoliških moralnih načel lojalna do obstoječih oblasti...“⁴⁶

Tega škof Rožman ni bil dolžan podpisati! — In vendar v 20 letih nikomur še na misel ni prišlo, da bi Rožmana obdolžil kolaboracionizma in vere v nemško zmago.

S kašnimi merili potem naj merimo Rupnikovo lojalnost na želu domobrancev, če po 20 letih seveda ne zatajimo vseh grozot, ognja in krvi tistih let in tudi mi nenadoma osvojimo tezo **dr. Mihe Kreka**, da je domobranstvo bilo nepotrebno ali celo škodljivo, ker je „nastalo v presenečenje in razočaranje“ naših zastopnikov v varnem inozemstvu?!

Če se nekateri pri dokončnih, tragičnih polomih, ki bodo čez njihovo ime zagnili sramoto za vso zgodovino, skušajo zateči v žalostno tolažbo, da se je motil tudi general Rupnik, in se pri tem vedno in znova povračajo na isti leitmotiv, ki je bil neločljiv od njegovega položaja predstavnika naroda v času komunistične revolucije pod tujo okupacijo, si Ti tega navzlic pripadnosti določenemu strankarsko-političnemu okolju ne moreš dovoliti. Ti si naš preveč resen književnik in znanstvenik, da bi lahko pod vsako politično krilatiko postavil svoje ime. Tvoje ime lahko stoji samo pod rezultatom resne, natančne analize vseh komponent.

K temu si obvezan tem bolj, ker Ti generala Rupnika nisi slišal govoriti samo na Kongresnem trgu, ampak si sedel za njegovo mizo in ga spoznal v najbolj intimnem krogu, kjer edino je zavoljo svojega položaja lahko sprostil svoje svobodno življenje.

Še pred štirinajstimi dnevi si mi potrdil, da si še vedno pripravljen podpisati, kako se je ob tisti priložnosti prezident izrazil. — Pričakoval bi torej, da boš kot analitični pisec v svojem članku uporabil vsaj ta svoj neposredni spomin. Tega nisi storil. Pač pa si za krepek zaključek svojega članka uporabil izjavo, ki naj bi jo pokojni prezident-mučenec dal nekemu svojemu in Tvojemu znanцу v Italiji.

Pri tem si zagrešil površnosti, ki si jih Ti ne moreš privoščiti:

1. General Rupnik je bil že iz avstrijske vojske poznan kot izreden taktik in vojaški strokovnjak, ki je za te svoje sposobnosti dobil že kot mlad častnik najvišja odlikovanja. Tudi Ti v članku izjavljajš, da o njegovih

vojaških sposobnostih ni bilo nikdar dvoma. — Boš lahko resnega bralca prepričal, da se je takšen vojaški strokovnjak lahko zmotil v sodbi, kdo bo v zadnji vojni zmagal, če je vsaj po Stalingradu že vsak pastir to vedel?

2. Med prvimi nove države je kot Slovenec dobil po prvi svetovni vojni najvišje jugoslovansko odlikovanje, ker je še v avstrijski uniformi rešil pred Italijani Boko Kotorsko za Jugoslavijo.

3. Ne od Italijanov, ne od Nemcev za časa druge svetovne vojne navzlic kolaboracionizmu ni dobil niti najnižjega odlikovanja, medtem ko je ostalo zapisano v naših žalostnih analih, da so celó visoka odlikovanja prejemale ljudje, za katere se nikdo ne bi drznil pomisliti, kaj šele podpisati, da so bili kolaboracionisti in vsaj v zmoti — verjeli v nemško zmago...

4. Ministri in celó kralj **zavezniške** države, ki je po vrhu še sorodnik angleškega dvora, — za njimi pa tudi Ti! — zagovarjajo polom svojega bivanja med vojno v inozemstvu s pritiskom, ki naj bi ga izvajal nanje Churchill. — Prezident iz tisočerih ran krvavečega naroda pod **sovražno** okupacijo pa naj bi imel možnost svobodne akcije in izraza?

5. Do tako direktnega priznanja vere v nemško zmago, kot naj bi ga izrazil general Rupnik svojemu in Tvojemu znancu v Italiji, ga pri vsej mojstrski procesualni tehniki komunistične justice ni pripravil niti režiser pravne komedije na procesu v Ljubljani.

6. Celó komunistični zgodovinar je spoznal nesmiselnost takšne argumentacije in ga zato ne predstavlja več kot kolaboracionista, kvislinga in izdajalca, ampak kot — protirevolucionarja, kar mu je v neizmerno zgodovinsko čast.

Lahko bi Ti naštel še celo vrsto okolnosti, ki pojasnjujejo to za našo vetrinjsko žaloiigro sicer povsem nepomembno vprašanje. Toda to ni moja naloga. Pač pa bi bila Tvoja dolžnost, da bi jih analiziral, preden si postavil za zaključek svojega članka gornjo paralelo med Rupnikovo in Churchillovo zмотo in s tem tudi Ti pustil prozoren namig za Rupnikovo krivdo pri naši vsenarodni žaloiigri, kar se že dvajset let prizadevajo pisci, ki se jim Ti zaradi svoje kategorije ne bi smel pridružiti.

Da si na začetek svojih izvajanj besedo „zgodovinski“ postavil med narekovaje in da se skušaš rešiti v izgovor, da Tvoje „razmišljanje nima značaja dokončnosti“, ne opravičuje nasilja, ki ga delaš zgodovini.

Temeljna Rupnikova zmoti pa je bila, da je verjel v čast in poštenost ljudi, ki so si na račun teh dveh nedvomnih lastnosti slovenskega ljudstva med intrigami, potvorbami, blatenji in klevetami že skozi generacije kovali politični kapital. — Pomisli samo, kaj se je dogajalo okoli našega Evangelista — Kreka — pa tudi Korošca!

Če bo v naši zgodovini po krvi, ognju in zločinstvenosti komunistične revolucije za časa okupacije ostalo sploh kaj pozitivnega, bo med tem tudi to, da je s svojimi drugotnimi posledicami brizgnila razčiščujoči vihar tudi

v to naše že z gnilobo nasičeno, izrabljeno vzdušje, ki je postalo vzvišenosti neoporečnega idejnega bogastva samo coklja in utež pri poletu.

Jaz seveda nisem ne pozvan, pa tudi namena nimam, da komurkoli iz tega vzdušja kažem pot nazaj v čistost idejnih višav in kličem na okope pred ljudmi, ki so si idejno bogastvo podredili kot sredstvo za osebno uporabo.

Imam pa pravico in dolžnost, da kot človek, ki je po sili prilik imel priložnost gledati dejstva naše polpreteklosti od blizu, branim našo zgodovino pred nasiljem.

Zato — in samo zato! — Ti pišem tudi to pismo, da Te opozorim vsaj na nekaj dejstev, ki jih boš moral imeti pred očmi, kadar boš svojim zares zgodovinskim razmišljanjem dal značaj dokončnosti.

Prosim Te, da tudi Ti vrednotiš to pisanje samo iz tega zornega kota in da ne prezreš toplih pozdravov, ki Ti jih tudi ob tej priložnosti pošilja za toliko stvari

hvaležni prijatelj

Buenos Aires, dne 11. julija 1965.

Stanko

Stane Pleško

V SENCI DOLOMITOV

(Nadaljevanje)

Bert in Novak sta se brž dogovorila in odšla k Logarju. Ker Janeza ni bilo doma, sta ga šla iskat k Gorjancu, kjer je popival z italijanskimi oficirji.

Gorjanc ga je na prošnjo poklical v vežo, kjer sta čakala kmeta, ki sta se bala italijanskih oči kot živega vraga.

Janez je omahnil čez prag. Takoj je vedel, po kaj sta prišla. Trudil se je, da bi pijanosti vsaj v besedi ne pokazal; a njegove svetle oči so govorile, da je bilo „chiantija“ že čez mero.

„Kaj bi rada?“ je vprašal iz vljudnosti.

„Janez... če bi mogel reči kakšno dobro besedo, da bi fante pustili domov,“ je iz srea prosil Novak.

Logarjev je takoj planil: „Kako naj jih jaz vlečem ven! Nazadnje bodo še mene zaprli; saj gotovo vesta, da jih dolže dela za partizane.“

„Za Boga svetega! Le kdo more kaj takega reči!“ se je ustrašil Bert. Čez hip je nadaljeval: „Pa vseeno poskusi, Janez. Ti imaš zveze z njimi.“

„Kakšne zveze?“ se je zdaj ustrašil Janez. „Kar pomagam na občini, to je vse. No ja — taki so ljudje. Navsezadnje me bodo še za Italijana imeli...“

„Saj nič ne rečem; to pa vsak ve, da tvoja beseda tudi pri obla-

steh nekaj velja," je skušal popraviti Bert, da bi ga nagovoril, za kar sta ga prosila.

Logarjev ni rekel ne bele ne črne. Užival je ob prošnji bogatih kmetov, ki sta zavijala kot berača. Naravnost ni mogel reči, da ne bo posredoval za tiste, ki so mu najbolj na poti. Vseeno mu je bilo, kaj bodo Italijani naredili z njimi; zelo pa ga je vznemirjalo, ker Jakčevega ni bilo med njimi.

Čeprav je bil okajen, je takoj uganil, da je fant že odprl usta o njegovi obleki. Prav gotovo. Zato sta ta dva izbrala prav njega in zdaj gledata vanj, kot da hočeta prebrati njegove misli. Vedel je, da mora zdaj delati hitro, v pijani glavi pa se mu ni sprožil noben načrt, ki bi ga rešil zadrege, v kateri se je znašel. Za korak se je prestopil proti vratom in rekel:

„No, poskusil bom; obljubiti pa ne morem, da jih bodo res izpustili. Saj vesta, kako je: ko nekoga osumijo, potem je vsaka beseda odveč. Da ne bosta huda, če se mi ne posreči.“

„Bog lonaj, Janez! Ne bo zastonj,“ sta bila kmeta vesela. Za hip sta pozabila, da imata opraviti s človekom, kateremu ne zaupata.

„Kaj bi tisto! Če se da pomagati, zakaj ne!“ je veselo odvrnil Janez, prepričan, da je izbrisal vsak sum.

Kmeta sta odšla domov, Janez pa je spet sedel med Italijane in pil.

*

Odkar se je Jakčev izmaknil italijanskim rokam, se ni počutil več varnega. Vedno je z enim očesom gledal proti cesti ali v hrib in iskal, od kod se mu bliža nevarnost.

Ponoči je bilo še huje. Ko se njegovi prijatelji niso vrnili iz zapore, je začel sumiti, da mora imeti nekdo drugi prste vmes. Zakaj so pridržali samo tiste, ki niso bili za one v gozdu? Zakaj se je vrnil Brivčev Rajko, ki je bil zadnje tedne več v hribu kot doma? In k Divjaku, Skopcu in Logarju Italijani še pogledali niso. Nič več ni vedel, kako naj se obrne, da bo prav.

Prvo noč je odšel na njivo v bregu nad vasjo in legel v krompir. Doma ni upal ostati. Zaspati ni mogel. Gledal je v zvezde, ki so mežikale visoko na nebu. Skušal je najti Veliki voz, Severnico in Mali voz, da bi tako pregnal težo zadnjih dni, ki mu je obležala v prsih, da ni mogel prav zadihati.

Ko so na vasi ugasnile luči, je zalajal Boštjanovčev pes. V Tonetu se je zganilo. Za spoznanje je dvignil glavo, da bi v mesečini morda le odkril skrivnost, ki žene te ljudi. Ni ga bilo strah, kajti potisnili so ga že tako daleč, da nikjer več ni videl izhoda; bal pa se je umreti, ker je vedel, da ga ne čaka drugega, če ga dobe.

*

Na stezi koncem njive je zagledal tri nerazločne postave. Po ozarah se je od vasi bližal četrti.

Tone je pritisnil uho k tlom in prisluhnil. Bili so le nekaj desetini

metrov od njega. Želel je samo to, da bi jim to noč odnesel glavo; naprej ni mislil.

Tedaj je od ceste prišel peti. Prvi štirje so ga morali pričakovati, ker ga niso zaustavili.

„Ga ni doma. Tovariš Hrabri poroča, da je z nočjo odšel na polje. Postavite stražo v hlev! Za vsako ceno mora pasti!“

Trije so zdrseli kot strahovi skozi vas. Ostala dva sta počakala polnoči. Potem sta izginila v temo proti Radni.

Tonetu je odleglo. Ni bilo dvoma, da iščejo njega. Domov je odšel šele potem, ko je vas prepodila straže okrog njegove hiše.

Ves dan ni bil za nobeno delo. Bled in zamišljen je hodil po dvorišču. Dalje si ni upal. Še tu se mu je zdelo, da mu vedno slede neznane sence. Vsakega koraka se je bal.

Berta, ki je v skrbi za fante prišel k njim, je pogledal kot krvnika. Nazadnje mu je zaupal, kar je vedel o Logarjevem. Ko bi ne bil tako iz sebe, bi gotovo ne izdal te skrivnosti.

Sredi popoldneva ga je zmanjkalo. Tudi domačim ni povedal, kam se bo skril čez noč. Je bilo še najbolje. Tako jih tudi prisiliti ne bodo mogli, da bi povedali, kje je. Namenil se je v gozd, ker se mu na ravnem ni zdelo varno.

Kakor je imel na vse strani odprte oči, vendar ni opazil, da so že za prvim grmom na robu gozda nanj prežali trije partizani. Pustili so ga globlje med drevje, da bi z morebitnim krikom ne razburil vasi.

Že je hotel splezati na visoko smreko, da bi si v temni krošnji naredil posteljo iz vej, ko ga je nekdo ustavil. Tone je takoj vedel, da je padel v zasedo. Zmedeno je skočil za korak nazaj in se znašel pred onimi tremi, ki so mu sledili. Ni mu kazalo drugega kot dvigniti roke...

O Tonetu je izginila vsaka sled.

Izpolnjena prošnja

Logarjev je še tisto uro zvedel, da so Jakčevega prijeli. Kaj ga bo doletelo, je tudi vedel; saj je sam podpisal ukaz. Bolj sproščeno je pomislil na one, ki so bili še vedno v zaporu.

Takoj zvečer je odšel na italijansko postojanko, kjer se je dolgo zamudil. S tenentejem Ferrarijem sta si bila kot brata. Vse sta si zaupala. Vsaj doslej. Zdaj je bilo prvič, da mu ni odkril svoje skrivnosti. Lepo mu je začel pripovedovati, kako sta ga kmeta prosila za zaprte sinove. Res ga je prosil, naj jih izpusti. Ni mu pa povedal, kaj imajo tovariši pripravljeno zanje, ko pridejo domov. Bil je brezsrčen kot skala.

Tenente je takoj poklical stražarja in mu ukazal, naj jetnike pripelje na hodnik.

Tenente in Janez sta se umaknila v temno gostinsko sobo, od koder sta skozi priprta vrata opazovala uklenjene fante.

„Tutti patriote,“ je zašepetal Logarjev.

„Patriote — ma che voi?“ se je začudil Italijan, ki je imel nalog, da vse rodoljube pošlje v internacijo.

Stražar se je začel pehati z ujetimi fanti. Ni vedel, kako bi se postavil močnega. V to je zaklical tenente, naj jih odpelje nazaj v klet.

„Sono contra gli Italiani e contra i comuniste,“ je pojasnil Janez, da bi oficirja pripravil do odločitve.

Tenente se je še bolj zmedel. „Come? — Contra tutti!“ je nejevoljno naglasil.

Za čas ni razumel ne Janeza ne odredb, po katerih bi moral postopati. Na razna vprašanja je le uvidel, da ti fantje ne zaslužijo internacije. Čeprav ni vedel, zakaj so tudi proti partizanom — sta bili zanj samo dve možnosti: gozd ali taborišče. Nazadnje se je le vdal Janezovemu prigovarjanju, naj jih izpusti.

„Bene. Domani gli lasciaremo liberi.“

Janez je bil obljube vesel. Odšel je domov, da do potankosti pripravi svoj načrt.

Jutro je bilo lepo kot novo razcvetela sončnica.

Le Novakova, Bertova in Andrejčeva hiša so bile zakopane v žalost in pričakovanje. Sinov ni bilo domov. Kaj bodo z njimi naredili, ni nihče vedel. V vse to se je mešalo govorjenje, da je tudi Jakčev izginil brez sledu.

Vse ozračje je dihala trpljenje in strah. Še zvonovi pri fari so doneli zamolklo in žalostno, kot da bi bilo plat zvona. Kmetom ni bilo za delo. Delavci so ostajali doma. Nezaupanje je raslo. Vse je živelo v pričakovanju, da se nekaj mora zgoditi.

Malo pred osmo zjutraj sta se vrnila Novakova. Na vasi se je prikazal Andrejčev in pol ure za njim sta prišla tudi Bertova.

Čudno vzdušje, ki je nekaj dni tlačilo vas. Kot da bi skozi meglo posijalo sonce.

Delo je oživelo. Na cesti je počil bič Jernačevega hlapca, ki je odhajal v Gorice po pesek. Ljudi se je tiho prijemala zavest, da jim ne more nihče nič...

Edino zjutraj izpuščeni fantje se niso mogli vživeti v to narajeno veselje, ki je hotelo življenje po sili pognati v nov tek. Ostali so tihi, nezaupni. Iz njihovih oči je gledal skrivnosten strah. Novakova dva sta obsedela za mizo, pa nista imela obstanka; poklicala sta triletnega bratca in odšla k stricu Potokarju.

Tudi tu sta se vedla, kot da bi iskala varstva. Bežala sta pred nečim, ki se jima je zajedlo v dušo...

Terenec

V gostilni pri Bertu je tisto jutro sedelo nekaj resnih kmetov, ki so šli na polje in se za čas ustavili, da v vinu potope prestano žalost.

Med nje se je vstulil tudi občinski tajnik Kopitar, ki je že na zunaj kazal, da z njegovim obiskom nekaj ni v redu. Bil je naročen. Nerodno je posedal tu in tam, se delal znanca vsem, povpraševal po tem in onem, dokler ni napeljal pogovora na fante, ki so jih Italijani že nekaj dni držali pod ključem.

Kmetje so se razvneli kot sršeni; posebno, ko je tajniku ušlo, da jih dolže dela za one v hribu. Kopitar ni rekel nobene več; poslušal je pa tako, da je kar zijal.

V to besedičenje sta se za ovinkom pod vasjo prikazala Vinko in France.

Pivci so planili k oknom. Šimc je odšel kar na dvorišče, da ju tam počaka in prvi zve, kako se jim je godilo...

Med tem je pa tajnik izginil kot duh...

Fanta sta bila utrujena in prestrašena. Pozdravila sta in se umaknila v svojo sobo, da se umijeta in opravita. Dolgo sta se zamudila.

Pivci si niso znali razložiti, zakaj se kar naenkrat bojita družbe; prej sta bila vedno tako zgovorna in družabna. Začeli so slutiti, da fantje morda vedo za stvari, ki so drugim še skrite...

Nenaadoma je v gostilno padel Logarjev. Še nikoli ni prestopil praga; zato so vsi začudeno gledali vanj. Nemirno je švigal z očmi sem in tja po kotih in nekoga iskal. Da ni vzbujal preveč pozornosti, je naročil polič vina in sedel k oknu. Je že vedel, zakaj je to storil...

Njegovo vedenje je začelo presedati kmečkim možakom. Zato so drug za drugim odšli v kuhinjo, kjer se je mudil tudi Bert. Pač niso znali igrati hinavščine in so se boljše počutili med sebi enakimi.

Gostilničar ni hotel reči nobene; samo zmrdrnil se je. Logarjev je tedaj stegnul rodo in odmaknil zapah na oknu. Tako si je on zamislil svoj načrt.

V kuhinji je vse utihnilo. Po stopnicah sta priropotala fanta. takoj nato se je razvnelo govorjenje, da je Logarjevega kar dvignilo. Odprl je vrata v kuhinjo, da se še sam pridruži besedi.

Vinko in France sta se ga ustrašila kot biriča. Umaknila sta oči pred njegovim pogledom. Janeza to ni prav nič zmedlo; še pomagalo mu je do besede.

„Nič se me ne bojta!“ je segel v pogovor. „Ko bi mene ne bilo, bi bila še zdaj v tisti luknji.“ (Sledi)

Dr. Niko Suvajdžić - Rupnik

Vsem, kateri se še spominjajo najmlajšega „narednika“ *Nikca*, ki je s preciznim ekserciranjem ter z na moč resnim vedenjem in strogim pogledom pravega bojvnika vzbujal pozornost in ploskanje na vseh protikomunističnih taborih za časa revolucije in strumno pomagal predsedniški straži dvigati slovensko zastavo na pročelje vladne palače v Ljubljani, pa tudi tistim, ki še pomnijo njegov živčav v begunskem taborišču Spittal na Koroškem, sporočamo, da je bil na univerzi La Plata (Buenos Aires) v Argentini promoviran za doktorja medicine. Doktorsko tezo je predložil pod naslovom „Stanovanje in razvoj“ (Vivienda y desarrollo), kar kaže, da ga zanimajo problemi, ki so posebej važni ne samo za Argentino.

Privatno ordinacija je odprl v *calle San Pedro 221, Temperley* FNGR, in se

bo poleg splošnega zdravilstva posvetil predvsem kirurgiji in ginekologiji.

Mladi doktor je sin pokojnega planinskega in pozneje domobranskega stotnika *Dejana Suvajdžića* in prezidentove najmlajše hčerke *Ksenije Rupnik*, kasneje poročene z dr. Stankem Kociprom. — Pokojni stotnik Dejan Suvajdžić, ki je septembrske dni leta 1943 na ljubljanskem bloku polagal temelje slovenskemu domobranstvu kot stotnik *Vuk Rupnik* z legendarno bitko pri Zameškem, je izgubil življenje pri izvrševanju dolžnosti prav v tre-

nutku, ko je njegov tast general Leon Rupnik v vladni palači prejemal na svoje rame neizmerno težo žrtve okupiranega naroda.

Novopečenemu doktorju, ki je kot dveletno dete bil prisoten, ko je zločinski komunistični atentator streljal na ljubečega dedka in preprečil, da ga krvavi komuizem ni umoril že leta 1941, v trenutku, ko prinaša novi dokaz slovenske sposobnosti, nadarjenosti in uveljavljanja, čestitamo torej v prepričanju, da mu tudi največji uspehi, ki se mu odpirajo v velikem tujem svetu, ne bodo mogli biti nikdar ovira, ob kateri bi pozabil, kaj ga veže na mali narod poštenjakov pod Triglavom.

IZ DRUŠTEV

ZDSPB „Tabor“. — IX. redni občni zbor ZDSPB „Tabor“ je bil 4. sept. 1965 v Slovenskem domu na Holmes Ave., Cleveland, Ohio.

V nedeljo 5. septembra je bila darovana sv. maša v cerkvi Marije Vnebovzete za pokoj duš padlih soborcev in pokojnega generala Rupnika. Po maši je bilo skupno kosilo v dvorani Slovenskega doma, nato pa javno zborovanje, kjer so bile prebrane resolucije z občnega zbora, predstavljen novi glavni odbor zveze, nato je bil pa prikazan film s spominske proslave 20. obletnice Vetrinja. Slavnostni govornik je bil soborec Franc Kozina.

Podrobno poročilo o vsem bomo objavili prihodnjč.

DSPB „Tabor“ - Argentina. — Starešinstvo DSPB „Tabor“ v Argentini sporoča vsem svojim članom, da bo IX. redni tabor društva v nedeljo 21. novembra 1965 v San Justu.

Vsem članom sporočamo, da je zopet prevzel mesto kurata našega društva naš stari prijatelj in kurat **Rev. Jože Guštin** z željo, da bi mogla naša organizacija zopet nemoteno, brez ekstremistov in njihovih intrig, iskreno slediti svojemu cilju borbe za Boga, narod in domovino!

Hvala lepa, naš stari zvesti prijatelj!

Starešinstvo DSPB „Tabor“ v Argentini

DA BO TABOR LAHKO ZAGOVORNIK RESNICE IN KLICAR K NEPRE-
STANEMU BOJU DO KONČNE SVOBODE NAŠEGA ZASUŽNJENEGA
NARODA, MORA REDNO IZHAJATI! ČE HOČE REDNO IZHAJATI, GA
MORAMO REDNO PLAČEVATI! ZAVEDAJTE SE TEGA! TABOR NIMA
MECENOV! PORAVNAJTE REDNO NAROČNINO, NABIRAJTE NOVIH,
PLAČUJOČIH NAROČNIKOV IN PRISPEVAJTE V NAŠ TISKOVNI
SKLAD!

NE POTVARJAJMO RESNICE

„Vestnik“, številka marec-april 1965, je na strani 76 prinesel članek pod naslovom „Povejmo si odkrito“. Ta pet in pol strani dolg članek je podpisal, toda ne sam napisal, Jakob Modic.

Prvotno nisem imel namena odgovarjati na to prazno pisanje, končno sem le uvidel, da je le preveč osebnega napada na mene, in me hoče celo prikazati javnosti kot lažnika, obenem pa polno sovraštva do naše organizacije „Tabor“. Na drugi strani pa nas uči demokracije in poje slavo stari Slovenski ljudski stranki.

Čeprav sem na kratko in dostojno odgovoril na prvi njegov članek v „Ameriški domovini“ 5. oktobra 1964, pa zopet s pomočjo iste osebe gloda isto kost. Verjetno ga je preveč zbolelo, ker sem zapisal dejstvo, da je od bivših 19 članov odseka 14 pristopilo k „Taboru“. Sedaj je pa število še narastlo.

V članku priznava, da je večina članov odstopila. Dejstvo je pa tudi, da je bil odsek takrat uradno razpuščen. Na občnem zboru „Triglava“ pa smo samo črtali iz društvenih pravil odsek, ker društvena pravila se samo na občnem zboru spreminjajo. Modicu pa je bilo tudi naročeno, da ves tozadevni arhiv izroči tajniku društva, kar pa še do danes ni storil. Če se je Modic smatral še naprej za zastopnika, in če mu ni bila kaka stvar jasna, zakaj ni raje sklical sestanka vseh članov in bi tam zadevo ponovno razčistili in tako ne bi bilo treba, da se krajevne zadeve javno razpravljajo v časopisih. Jaz mislim, da smo se posamezniki imeli pravico ponovno organizirati; in kakšno napako sem naredil, da sem bil že dvakrat javno napaden v časopisu, ker sem na pobudo članov poslal pooblastilo za občni zbor „Tabora“.

V članku tudi trdi, da sem posameznikom povedal za občni zbor v Torontu na svatbi 5. sept. 1964, torej istočasno kot se je vršil občni zbor. Hotel me je postaviti na laž, pa mu ni uspelo, ker dotična svatba je bila teden dni prej t. j. 29. avgusta 1964, tako da sem imel dovolj časa, da sem poslal pooblastilo pravočasno.

Tudi ni res, da sem ga jaz klical telefonično. Obratno pa je klical on mene in mi sporočil, da je bil v Lemontu in se sestal z g. Karlom Maurserjem, in da je prav, da jaz kot predsednik društva vem za to. Ker me uči pravil, zakaj se jih potem sam ne drži in bi mi sporočil pred sestankom, saj je bil sestanek napovedan že vnaprej. Ob tej priliki sem mu tudi povedal, da me prav nič ne zanima kaj on dela in kje hodi, ker odsek itak ne obstoja več.

Tudi je radoveden, kako bom vodil vnaprej društvo Triglav. Če sem ga vodil uspešno že od leta 1952 — z izjemo dveh let, ker nisem hotel

zprejeti predsedstva — pa do danes, ga bom znal voditi še v bodoče, če bodo člani tako želeli. Do sedaj se nisem še nikoli vsiljeval in sem bil vedno izvoljen soglasno ali z veliko večino.

Je še več stvari, na katere želi odgovor, pa mu bo mogoče glavni odbor Zveze SPB Tabor ali pa prizadeti posamezniki odgovorili, če bodo smatrali potrebno odgovarjati na njegovo prazno slamo.

Naj bo Modic član „Vestnika“, jaz pa ostanem zvest svojim soborcem pri „Taboru“, ker čutim da služi še vedno v iste namene, za katere je bila Zveza DSPB ustanovljena pred desetimi leti. Nadalje sem ponosen, da sem pri „Taboru“, ker so v tej organizaciji ostali prvoborci, invalidi in tudi borci, ki so se izvlekli izpod trupel in mlake človeške krvi v Kočevskem Rogu. Prav te invalide in rešence pa Modic v svojem članku javno obrekuje, kar je sramotno in žalostno obenem. Ali res ni imel kaj lepšega napisati našim borcem za 20-letnico njihovega pokolja?!

Ker Modic zahteva odgovor, sem ta članek poslal tudi uredniku „Vestnika“ s prošnjo, da ga objavi.

Franc Mejač

West Allis, v letu junakov 1965.

ZA MLADINO

Solze na Matjažovem grobu

Malo je med nami fantov, ki bi ne poznali življenja in dela danes že pokojnega Kunčičevega Matjaža!

Rodil se je v naši slovenski prestolnici pred 23 leti.

Še majhnega dečka je zadela usoda črnih majskih dni leta 1945. Skupaj s svojimi starši in drugimi slovenskimi zdomci je nastopil pot človeka brez pravic v tujino. Prišel je v Italijo in končno v Argentino. Živel je v okolici Hurlingham z očetom, materjo, bratci in sestricama.

Pridno je uraril in tako pomagal graditi lasten dom za njegove in sebe. Kakšna je bila osebnost pokojnega Matjaža? Brez dvoma prijatelj v pravem pomenu besede. Kajti prijateljstvo je tista trdna vez, ki nas vse združuje v dobrem, pa tudi tudi hudem. Prav zaradi te lastnosti, ki ji je ime prijateljstvo, smo novico o njegovi prezgodnji smrti sprejeli s težkim srcem.

Kakšna pa je bila zunanost tega fanta? Bila je nekaj svojstvenega: visok, temnih las in še temnejših oči, iz katerih je sijala otožnost. Vse poteze njegovega obraza in ustnic, obdanih z nasmeškom, pa so mu dajale izraz „fanta od fare“, kakor so rekli doma na Slovenskem.

Družaben dečko si bil; prijatelj s fanti in dekleti; zato ne ostaneš pozabljen! Vedno pripravljen za vsako našo dobro slovensko stvar, najsi bo v Moronu na slovenski Pristavi ali kjerkoli drugje, četudi je vse to terjalo žrtev ter napora.

Umrl si Matjaž! Spokojno je ležalo v krsti tvoje mlado telo in za vselej je prenehalo biti v Tebi srce pristnega slovenskega fanta. Preselil si se iz hiše očetove v svoj mali in hladni domek. Zato romamo na Tvojo gomilo in solze prijateljev rose Tvoj grob.

Gospod! Daj mir njegovi duši!

Dolenjski fant

ZA BELEŽNICO

Volk menja dlako...

Vatikanski „L'Osservatore Romano“ je 11. 8. 1965 zapisal: „Bilo bi naivno in bedasto pričakovati, da bo Sovjetska zveza prenehala preganjati vero.“

Na osnovi poročila, ki ga daje prof. Oliver Clement, list pravi, da je v letih 1958 do 1962 število cerkva, ki jih vlada še dopušča, padlo od 22.000 na 11.500 in da je v istih štirih letih število svečenikov padlo od 30.000 na 14.000; kar je razumljivo, saj je v vsej Sovjetski zvezi ostalo samo še četrto bogoslovij in je mladini od 3. do 18. let zabranjeno stopiti v cerkev.

List zaključuje: „Vsak korak, ki ga komunizem naredi za videz, ni nič drugega kot rezultat natančno preišljenega političnega računa in začasna transakcija spričo težav; zakaj komunistična tiranija je protiverska po nagnjenju in potrebi, ker svoboda pomeni njen konec. Nasilnik dobro ve, da je vera njegov največji sovražnik.“

Na delo!

Harvardski ekonomist in bivši veleposlanik ZDA v Indiji, John Kenneth Galbraith je te dni na konferenci v Jeruzalemu zahteval: „Združene države Severne Amerike morajo takoj prekiniti vsakršno pomoč, ki podpira interese malih skupin, katere držijo pod svojo kontrolo cele narode. Združene države se končno morajo postaviti odločno na stran svobode proti reakcionarnim skupinam, ki tlačijo narode.“

Na delo!

Kakor komunisti podtalno organizirajo pisanje pisem, ki jih matere pošiljajo reprezentantom v Kongresu, da bi nastopili za konec ameriške pomoči v protikomunistični vojni v Vietnamu, tako pišimo neutrudno pisma mi, da je komunizem v Jugoslaviji sovražnik svobode in pijavka tlačenih narodov.

Spoštovani g. urednik!

Podpisani duhovnik rad berem Tabor. Nameravam nekaj napisati o generalu Rupniku, kar še ni znano. Hodim okrog bivših domobrancev in zapisujem njihove zgodbe. Doslej sem dva popoldneva pisal zgodbo Stamenkovića in en popoldan Goričana, a še nisem zaključil. Če bi vedel, da nimate snovi, bi hitel; sicer bom delal počasi.

Za nekaj Vas pa prosim: Da priobčite razpravo, od katere pošiljam prve strani. Ima 23 strani. Zdi se mi Vaša revija najprimernejša za njo. Ako žrtvujete za to važno zadevo po en list, boste storili uslugo slovenskemu jeziku.

Jaz sem bil tedaj v semenišču in nisem bil domobranec, toda zgubil sem dva strica in dva bratrance, štirje pa so ostali živi. Stric je bil poveljnik Vaške straže v T., ki je bila ustanovljena v istem času kot ona v št. Joštu. Po izdaji častnika Z. so ga v S. skupno s p. P. zajeli in 16. 10. 1943 ustrelili. Tako menda že imam nekaj pravice, da pišem v domobransko glasilo.

Edino, kar prosim in stavim za pogoj, da ne objavite z mojim imenom. Če želite razloge, jih sporočim drugič. Imam za docela zgrešeno, da bi smeli pisati le tisti, ki se podpišejo. S tem bi obsodili na nadaljnji molk veliko ljudi in slika ne bi bila pravilna. Dovolj je, da ve uredništvo za ime. Smo pač v izrednih časih.

Pozdravlja vdani

J. B. (duhovnik)

New York, junij 1965.

Naša spominska proslava je bila nekaj nad vse veličastnega. Veliko stvari sem že videl, toda nekaj tako doživetega še ne. Udeležencev je bilo nad vsa pričakovanja; samo od „pravovernih“ nikogar. Prav. Smo se pač zopet nekoliko bolj spoznali... Da ne bo več dvomov, kaj kdo hoče. — Vse je šlo v najlepšem redu. Proslava v soboto ponoči, kot v nedeljo je bila brezhibna in globoko doživeta. Še nikoli nisem med udeleženci nobene prireditve videl toliko rosnih oči kot ravno na tej proslavi. Povorka avtomobilov, ki so bili okrašeni z ameriškimi in slovenskimi zastavami, pa pritrkavanje zvona, ki so ga boreci sami dobili in obesili, avtomobilske luči pri belem dnevu... vse to je delalo vtis veličastnega pogreba. Neštetokrat sem slišal: „No, sedaj so domobranci le dobili dostojen pogreb!“ Skratka; nepopisno, veličastno... Sicer pa mislim, da ste dobili poročilo, ki vam bo vse to povedalo z vso natančnostjo.

Lepe pozdrave! — Vaš

Cene.

...Pošiljam Vam spis „Ustica — otok trpljenja“, da ga objavite v „Taboru“. V njem na kratek način opisujem trpljenje in skoro bi rekel prvi del križevega pota skupine Ložanov — poznejših domobrancev. Prilagam sliko nekaterih izmed teh fantov. Bila je posneta na Rakeku. Prav tako prilagam sliko Pudoba. — Prosim Vas, da objavite v celoti in z mojim podpisom. Pa še drugič kaj. — Ako objavite, prosim za 10 izvodov, katere pošljite na moj naslov obenem z računom.

Jože Škerbec

NA UREDNIŠKI MIZI

Jože Škerbec. — Prav lepa hvala za sodelovanje. Objavili bomo prihodnjič. Le pišite še! Samo izrezka iz neke revije ne priobčimo. Ne smemo po zakonu. Lepe pozdrave.

Č. g. J. B. — Prav lepa hvala za pismo s prilogo, pa še posebej za obljubo bodočega sodelovanja. Če ima cela razprava 23 strani, nam je v tem letniku ne bo več mogoče priobčiti. Z veseljem pa jo bomo objavili že kar na začetku prihodnjega letnika. Toda tudi v tem slučaju mora biti vsa razprava do konca oktobra že na naši mizi. — Kakor veste, bo prihodnje leto 20. obletnica mučeniške smrti očeta slovenskega domobranstva generala Rupnika. Vaši zapiski o njem, zbrani pri domobrancih, bodo torej hvaležno cvetje na zravnani grob tega velikega Slovenca. Že vnaprej zahvaljeni zanje. Prišli nam bodo zelo prav, ker v prihodnjem letniku hočemo še prav posebej dati pok. gen. Rupniku pravično zadoščenje za vse krivice, pred katerimi se vseh minulih dvajset let ni mogel braniti. — Iskrene pozdrave.

INVALIDSKI FOND

Tomažević Lovro, San Justo	1.000
Franz Leopold, San Justo	500
Gliha Viktor, Capital	300
Štefanič Jože, Tortuguitas	230
	<u>Pesov 2.030</u>
Prenos iz št. 8	3.880
Skupno pesov	<u>5.910</u>

TISKOVNI SKLAD

N. N., V. Ballester	225
N. N., V. Ballester	109
Vadnjal Adolf, Avstralija	140

Radoš Martin, San Justo	60
Tekavec Ciril, San Justo	460
Bartol Ivan, San Justo	50
Vahtar Alojz, San Justo	200
Bavec Vinko, San Justo	200
V. G., Capital	40
Štefanič Jože, Tortuguitas	230
	<u>Pesov 1.705</u>
Prenos iz št. 8	3.445
Skupno pesov	<u>5.150</u>

V tiskovni sklad je daroval:

Jože Kastelic, Toronto .. 2,—

SOBORCI
SPOMNITE SE
SOBORCEV
INVALIDOV
DARUJTE
V INVALIDNI
FOND
Z D S P B
TABOR

H V A L A

Njih kosti trohnijo širom mučeniške slovenske zemlje. Spomin na te dične čete domobranskih junakov pa bo ostal svetel in časten, dokler bo bilo eno srce, ki bo čutilo slovensko. V najtežjem času naše zgodovine so dali svoja junaška življenja za Boga, Narod in Domovino! Zato bodo ostali naš zgodovinski ponos iz roda v rod.